

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
Постової Світлани Анатоліївни
на дисертацію Галецького Сергія Миколайовича
«Формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних
мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи

Стрімкий перехід освітньої діяльності України та світу з використанням технологій дистанційної освіти зумовили необхідність реформування всіх ланок системи освіти, в тому числі й вищої. Інтеграція української держави до європейської й світової спільноти актуалізує проблему активного використання іноземних мов у всіх сферах суспільного життя, що вимагає підвищення рівня комунікативної компетентності викладачів іноземних мов з урахуванням радикальних змін в інформаційно-технологічному забезпеченні підготовки фахівців. В Україні прийнято цілий ряд законів і програм (зокрема Закон України «Про освіту», «Біла книга національної освіти України», Концепція мовної освіти в Україні та інші), які спрямовані на розвиток мовної компетентності сучасної молоді. Реалізація їх діяльності на рівні сучасних вимог потребує створення такого освітнього середовища, яке б передбачало використання сучасних інформаційних технологій з метою отримання доступу до широкої навчальної інформації та вдосконалення іншомовного спілкування, актуалізувати критичне та креативне мислення майбутніх фахівців. Виходячи з цього, обрана тема дослідження є актуальною, своєчасною і такою, що вкрай затребувана теорією та практикою сучасної шкільної освіти.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Свідченням актуальності дослідження є те, що дисертація підготовлена в межах комплексної наукової теми кафедри англійської мови та літератури Національного університету «Острозька академія» «Сучасні технології викладання англійської мови та інтерпретації текстів світової літератури»

кафедри англійської мови та літератури Національного університету «Острозька академія» (державний реєстраційний номер 0116U003796)

**Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації**

Дисертант зосереджується на теоретико-методичних засадах проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов та уточнити сутність базових понять дослідження, тим самим обираючи той контингент, який невдовзі поповнить лави іншомовних професіоналів, які забезпечуватимуть конкурентоздатність країни на світовому ринку.

Обґрунтуванню наукових положень дисертації сприяли доцільно обрані методи наукового дослідження, а саме: теоретичні (аналіз літератури з метою обґрунтування теоретико-методологічних засад проблеми; систематизація та узагальнення досвіду використання сучасних ІКТ у процесі професійної підготовки; логіко-структурний аналіз досліджуваної проблеми; абстрагування, ідеалізація, моделювання для побудови авторської моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій); емпіричні (педагогічний експеримент; опитування, тестування, аналіз виконання студентами самостійних творчих завдань; експертне оцінювання форм, методів, засобів формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів і ролі інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки) та статистичних (методи математичної статистики для перевірки надійності й значущості отриманих результатів експериментальної роботи (критерій кутового перетворення Фішера).

Спираючись на них, дисертант вирішив поставлені завдання і сформулював висновки за результатами дослідження, які повною мірою відповідають його завданням.

Достовірність та обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи С.М. Галецького підтверджується їх апробацією на 8 науково-практичних конференціях, публікаціями у наукових фахових виданнях (7 публікацій), за кордоном (2 публікації) тощо. Загалом основні результати

дослідження відображено в 15 друкованих працях.

У цілому аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій є переконливим свідченням наукової достовірності результатів проведеного дослідження.

Тема дослідження цілком відповідає паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Оцінюючи кваліфікаційну наукову працю С.М. Галецького за критерієм новизни, відзначаємо значний науковий вклад, який підтверджується тим, що ним *уперше* теоретично обґрунтовано та впроваджено в практику підготовки викладачів іноземних мов модель формування комунікативної компетентності означених фахівців засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що складається з концептуального, цільового, змістового, організаційного, методичного та результативного блоків; визначено змістову структуру комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов з використанням сучасних ІКТ (цілемотиваційний, когнітивно-лінгвістичний, процесуально-технологічний, рефлексивно-оцінний компоненти); проаналізовано зміст та обґрунтовано ресурсні можливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх викладачів іноземних мов.

Дисертантом *удосконалено* зміст, форми та методи формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, уточнено сутність базових понять дослідження «комунікативна компетентність», «викладач іноземних мов», «інформаційно-комунікаційні технології».

У дослідженні *подальшого розвитку* набули положення теорії та методики формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, а також теоретичні та прикладні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців.

Розроблені наукові положення ґрунтуються як на теоретичних здобутках дисертанта, так і на ретельному аналізі джерельної бази, яка складається з 324 найменувань, із них 38 – іноземними мовами.

У *вступі* дисертації обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; представлено відомості про впровадження й апробацію результатів, особистий внесок здобувача, публікації автора, структуру та обсяг дисертації.

Аналіз дисертації засвідчив, що вихідні положення дослідження чітко викладені в авторській концепції, обґрунтованій на правильно визначених методологічних підходах. При цьому всі компоненти наукового апарату (об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза) повністю корелюють між собою.

У *першому розділі* дисертації розглянуто методологічні основи проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів, представлено результати категоріально-понятійного аналізу проблеми дослідження, обґрунтовано ресурсні можливості ІКТ у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов.

Розкриваючи досліджувану проблему через системні характеристики формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами ІКТ, що представлено на рівні цілей, змісту, форм, засобів навчального процесу; суб'єктів та об'єктів освітнього процесу, лінгвокультурного середовища ЗВО та результатів освітньої діяльності (с. 33-48, 274-276). Дисертантом доведено, що формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов може бути представлене як складна динамічна відкрита система, що характеризується полікомпонентністю змісту та різнорівневістю отриманих результатів. С.М. Галецький обґрунтовує та бере за основу розв'язання проблеми дослідження системний, компетентнісний, лінгвокультурний, ресурсний, діяльнісний та контекстний підходи.

Будь-яка ґрунтовна наукова праця не можлива без з'ясування термінологічного поля дослідження. Йдучи цим шляхом, дисертант встановлює

суть таких ключових понять, як «компетентність» (с. 51–56), «викладач» (с. 65–67). Продовжуючи цей аналіз, він аналізує різні види компетентностей та акцентує увагу на комунікативній компетентності майбутнього викладача іноземних мов. Представляє науковий інтерес авторське визначення цього поняття як складне динамічне особистісне новоутворення, що поєднує належний рівень сформованості знань про зміст та специфіку професійної та особистої комунікації у процесі вивчення та викладання іноземної мови, сукупність комунікативних умінь та навичок, а також відповідних особистісних якостей, що уможливають реалізацію відповідних методик навчання іноземній мові студентів (учнів) у майбутній професійній діяльності (с. 67-68). У підсумку дисертантом визначено «формування комунікативної компетентності майбутнього викладача іноземних мов» як складний багаторівневий і багатокомпонентний процес, результатом якого є сформована комунікативна компетентність майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

В якості засобу формування комунікативної компетентності майбутнього викладача іноземних мов засобами С.М. Галецький обрав сучасні інформаційно-комунікаційні технології, що визначені дисертантом у дослідженні як системний інформаційний феномен, що поєднує в собі уніфіковані технології, програмне забезпечення, накопичувальні та аудіовізуальні системи, телекомунікації, мережеві та цифрові способи передачі, накопичення, обміну, збереження, змінювання інформації. В цьому контексті проведено змістовний аналіз поняття інформації, визначено її основні властивості, що інтерпретовані автором у педагогічному контексті. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, на думку автора, дозволяє реалізувати низку завдань, серед яких найважливішими виокремлено забезпечення особистісно-діяльнісного підходу в процесі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов; зростання мотивації студентів у формуванні власної комунікативної компетентності за рахунок використання в навчальному процесі різноманітної

програмної та Інтернет продукції; здійснення постійного контролю рівня комунікативних знань, умінь і навичок студентів та моніторингу їхніх навчальних досягнень різноманітними інформаційними способами. Водночас дисертантом сформульовано переваги та недоліки програмних засобів навчання у контексті проблеми дослідження (с. 74-76).

У другому розділі визначено змістову структуру комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, обґрунтовано критерії, показники та рівні її сформованості, спираючись на дослідження вітчизняних учених та науковців близького зарубіжжя (Н. Ашиток, Н. Гез, Н. Зверєва, І. Когут, В. Топалова, та ін.), а також напрацювання вчених далекого зарубіжжя (Б. Шпітсберг, В. Купах та ін.). Одним із наукових результатів цієї роботи стало з'ясування дисертантом суті та структури комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, що включає в себе цілемотиваційний, когнітивно-лінгвістичний, процесуально-технологічний та рефлексивно-оцінний компонент (с. 91). При цьому дисертант виокремлює професійні уміння та навички, які б відображали рівень сформованості комунікативної компетентності (с. 101-104).

Представляє науковий інтерес проведений С.М. Галецьким аналіз критерії та показників, а також встановлення співвідношень між ними на основі аналізу праць європейських учених (Б. Шпітсберг, У. Куп та ін.) (с. 112-115). На основі сформульованих вище критеріїв та показників у цьому розділі дисертант викоремлює 3 рівні сформованості комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземної мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

На основі проведеного аналізу літератури (В. Алфімов, Л. Вишнікіна, В. Штоф та ін.) дисертантом обґрунтовано та представлено модель формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечує взаємозв'язок структурних компонентів комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов, надає цілісності експериментальній частині дослідження та веде до досягнення його мети (с. 122-141). Важко не погодитися із С.М. Галицьким

стосовно того, що очікуваним результатом від охарактеризованого процесу моделювання, на його думку, є зростання рівня комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. Його досягнення можливе за умови здобуття проміжних результатів упровадження моделі, таких як створення в ЗВО системи роботи із формування комунікативної компетентності студентів засобами ІКТ; сформованість у студентів професійних і комунікативних знань, умінь, здатностей у процесі вивчення фахових дисциплін; сформованість граматичної, лінгвістичної культури майбутніх викладачів, їх готовність до міжкультурної взаємодії з представниками різних культур; набуття студентами досвіду комунікативної взаємодії у різних професійних ситуаціях; оволодіння студентами інформаційно-комунікаційними технологіями та інструментами їх застосування у процесі викладання іноземних мов (с. 141).

У *третьому розділі* дисертації С. М. Галецький представляє експериментальне підтвердження ефективності запропонованої ним моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Дисертантом представлено особливості організації експериментальної роботи та обґрунтовано методику впровадження моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Експериментальною базою дослідження стали Національний університет «Острозька академія», Житомирський державний університет імені Івана Франка, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Хмельницька гуманітарно - педагогічна академія. Слід констатувати, що експериментальну частину виконано на належному організаційному та науковому рівнях. Позитивні результати дослідження є свідченням дієвості розробленої моделі. Статистичний аналіз на основі критерію Фішера підтвердив їх достовірність.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що матеріали дослідження стали основою для оновлення та корекції змісту

професійної підготовки фахівців за напрямом підготовки 035 «Філологія» (спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури»). За результатами дослідження розроблено і впроваджено у практику підготовки викладачів іноземних мов авторський міждисциплінарний спецкурс «Інформаційно-комунікаційні технології в діяльності викладача іноземної мови».

Представлений у дисертаційній праці матеріал *може бути використаний* в процесі професійної підготовки майбутніх викладачів іноземної мови у ЗВО, для підготовки науково-методичного забезпечення використання ІКТ студентами різних спеціальностей у вищій школі, у самоосвітній діяльності студентів та викладачів закладів вищої освіти.

Про дієвість обґрунтованої та розробленої моделі свідчать довідки про впровадження їх в навчальний процес 4 закладів вищої освіти.

Дискусійні положення та зауваження по змісту дисертації

Поряд з викладеними позитивними характеристиками дисертаційної праці, у порядку дискусії та задля її вдосконалення дозвольте надати такі зауваження та пропозиції:

1. Не викликає заперечень звертання дисертанта до ІКТ як засобів формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов. Проте було б доцільно навести конкретні програмні продукти або онлайн сервіси у п.1.3. при загальному описі ІКТ як засобу формування комунікативної компетентності викладачів іноземних мов та при описі методики впровадження моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій (п.3.2).

2. Цінність дисертації підвищилась, якщо б дисертантом було більш детально описано взаємозв'язок між блоками запропонованої моделі формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій (п.2.3) та двоєдиною мотиваційно-діяльнісною моделлю формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами ІКТ (п.2.1).

3. Варто відзначити, що цінністю експерименту є той факт, що окрім студентів учасниками експерименту стали 29 науково-педагогічних

працівників, які забезпечують процес професійної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у визначених експериментальною базою закладах вищої освіти та 17 викладачів іноземних мов у закладах вищої освіти (на пілотажному етапі дослідження специфіки роботи викладача іноземної мови). Проте дисертантом не було чітко виокремлено критерії поділу студентів на контрольну та експериментальну групу на констатувальному етапі експерименту.

4. У роботі детальним є аналіз результатів експериментальної діяльності. Проте, на нашу думку, частину таблиць в основному тексті роботи було б більш доцільно перенести в додатки (с. 113-114, 135-137, 188-190, 192-193) та представити у вигляді діаграм та графіків (с. 157-158, 164). Так, було б доцільно графічно зобразити порівняльний аналіз результатів констатувального та формувального етапів експерименту (с. 187, 205).

Проте вказані недоліки та зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку наукової праці як самостійного завершеного дослідження

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Слід відзначити структурованість роботи, логічність викладу наукового матеріалу, який подано у вступі, трьох розділах, висновках за розділами та загальних висновках, списку використаних джерел.

Повний обсяг дисертації становить 292 сторінки комп'ютерного тексту, обсяг основного тексту становить 209 сторінок. Дисертація містить 26 таблиць (на 47 сторінках), 6 рисунків (на 6 сторінках).

За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням вона відповідає встановленим вимогам. Зміст автореферату адекватно відображає основні положення дисертації.

Загальний висновок. На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що дисертація «Формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов засобами інформаційно-комунікаційних технологій» є самостійним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну і практичну значущість та відповідає чинним вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою

Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами та доповненнями згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р. Таким чином, є всі підстави для присудження Галецькому Сергію Миколайовичу наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
викладач циклової комісії спеціальності
122 «Комп'ютерні науки»
Житомирського агротехнічного коледжу

С. А. Постова

Підпис викладач циклової комісії спеціальності
122 «Комп'ютерні науки»
Житомирського агротехнічного коледжу
засвідчую
заступник директора з навчальної роботи
кандидат технічних наук

К. В. Борак